

67 § LAUSUNTOPYYNTÖ LUONNOKSESTA KUNTARAKENNELAIN MUUTTAMI-
SESTA

Valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto on lähettänyt 20.1.2014 saapuneen lausuntopyynnön koskien luonnosta kuntarakennelain muuttamisesta. Laki on tullut voimaan 1.7.2013. Lain muuttaminen liittyy lähetekirjeen mukaan hallituksen syksyllä päättämän rakennepoliittisen ohjelman mukaiseen aluekehityksen kannalta keskeisten kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyden, alueen elinvoimaisuuden kehittämisen ja palvelujen tehokkaan järjestämisen turvaamiseen. Lain muutoksella oltaisiin lisäämässä valtioneuvoston toimivaltaa kuntarakennelain mukaisilla yhtenäisillä työssäkäynti- tai yhdyskuntarakennealueilla. Valtioneuvoston toimivallan lisääminen rajoitetaan esittelytekstin mukaan selkeillä reunaehdoilla ja asukkaiden enemmistön sitomisella tahtotilaan. Lausuntoa pyydetään kaupunkiseutuperusteista, menettelystä, valtioneuvoston päätösvallan rajoista sekä vaikutusarvioinnista. Lausunnot tulee toimittaa 31.3.2014 mennessä.

Esityslistan liitteenä lausuntopyyntö.

Mainittakoon, että Ilmajoen kunta ei täytä kuntarakennelain laajenusosan mukaisia liittymiskriteerejä. Liittymiskriteereistä täyttyy kaksi (työpaikkaomavaraisuus ja asuntomarkkinakriteeri) viidestä. Koska Ilmajoen kunnalta on pyydetty asiasta lausuntoa, Ilmajoen kunta lausuu asiasta seuraavaa:

Todettakoon, että kaupunkiseuduille on jo asetettu tai ollaan asettamassa viime kesänä voimaan tulleen kuntarakennelain perusteella erityiset kuntajakoselvitykset, joilla selvitetään edellytyksiä kuntajakotuksen muuttamiselle. Onkin hieman outoa, että lakiin ollaan tekevässä näin nopealla aika-tilalla lisäystä, vaikka selvitykset ovat vasta käynnissä eikä nykyisin voimassa olevan lain vaikutuksista hallitusohjelman tavoitteisiin ole käytettävissä minkäänlaista tietoa. Näin nopea lain muuttaminen hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi ei anna erityisen hyvää kuvaa viime kesänä säädetyn lain valmisteluprosessista eikä etenään oikeusvaltioperiaatteeseen voimakkaasti kytkeytyvästä ajatuksesta lainsäädännön pysyvyydestä ja luotettavuudesta. Suomalaisen lainsäädännön historiaan ei ole kuulunut jatkuva lakien muuttaminen poliittisten tarkoitusten ajamiseksi.

Kaupunkiseutuperusteet viittaavat vahvasti hallitusohjelmassa linjattuihin kuntauudistuksen askelmerkkeihin, joilla pyritään paikallisista olosuhteista riippumatta muuttamaan kaupunkiseutujen kuntajaotusta. Perusteet pohjautuvat hallitusohjelmassa määriteltyihin tavoitteisiin, eikä niinkään kuntalaisten kannalta keskeisten palveluiden tuottamisen haasteisiin.

Menettelyn ja valtioneuvoston päätösvallan osalta Ilmajoen kunta toteaa, että alueellinen kansanäänestys vaikuttaa varsin oudolta ja tarkoitushakuiselta menettelyltä, joka ei vastaa suomalaista demokraatiakäsitystä. Se on myös vastoin lainsäädännön henkeä, joka perustuu kunnan perusmäärittelyyn paikallisyhteisönä, joka hoitaa asukkaidensa hyvinvointiin liittyvät palvelut. Esitetty laki asettaa kunnat keskenään epätasa-arvoiseen asemaan, joka riippuu niiden maantieteellisestä sijainnista ja joka ei ota huomioon niiden kykyä tuottaa palveluita kuntalaisilleen ja toimia lähidemokratiaan nojaavina paikallisyhteisöinä. Lakiluonnoksen perustuslailliseen tarkasteluun ei tässä kohtaa puututa tarkemmin, mutta vaikuttaa, että lakiluonnoksessa on olemassa myös perustuslaillisia ongelmia, jotka tulee ratkaista lainsäätämisen yhteydessä.

Menettelyyn liittyvien uusien erityisten kuntajakoselvitysten toimittaminen kaupunkiseuduilla vaikuttaa täysin turhalta prosessilta, jonka lopputulos on annetuilla kriteereillä itsestäänselvyys. Menettely on käytännössä näennäisdemokratiaa, ei aitoa selvitystyötä. Menettely jättää myös kulloinkin vallassa olevalle hallitukselle käytännössä rajoittoman päätösvallan maankäyttöön, asumiseen, liikenteen kehittämiseen tai taloudelliseen eriytymiskehitykseen liittyvien ”painavien syiden määrittelyyn”. Tästä johtuen kaupunkiseudulla olevien kuntien osalta olisi lain toteutuessa toiminnan kehittämässä jatkuva epävarmuus menettelyn käytön osalta.

Vaikutusarvioinnin osalta todetaan, että esitetyt vaikutusarviot on osin varsin kaukaa haettuja ja suurin osa arvioiduista vaikutuksista on sellaisia, että niiden toteutuminen ei ole kiinni kuntajaotuksen uudistamisesta. Myös tausta-aineistoksi on haettu hallitusohjelman tavoitteisiin sopivia selvityksiä. Esitetyt vaikutukset on saavutettavissa monilta osin myös nykyisessä kuntarakenteessa ja ne voivat yhtä lailla jäädä toteutumatta mahdollisissa kuntaliitokunnissa. Ongelmien poistumisen riippuvuus mahdollisten liitosten jälkeisistä päätöksistä on huomioitu vaikutusarvioinnissa ennustettavuutta heikentävänä tekijänä. Vaikutusarvioinnissa esiin nostetuissa seikoissa on ennen kaikkea kyse kyvystä johtaa organisaatioita kaupunkiseutujen parhaaksi, ei niinkään toiminnan pohjalla olevasta kuntarakenteesta. Lakiluonnokseen tehdyssä vaikutusarvioinnissa unohdetaan, että kunnat voivat halutessaan saavuttaa toiminnallisen kaupunkiseudun edut myös erillisinä kuntina ilman kuntaliitoksia. Joissakin paikoissa hyvät käytänteet voivat jopa puoltaa erillisten kuntien toimintaa kaupunkiseudun parhaaksi ja niiden hyödyt on saavutettavissa huomattavasti kuntaliitoksia nopeammalla aikataululla.

Taloudellisten vaikutusten osalta ei ole arvioitu sitä, minkä kokoisia kuntayksiköitä liitoskunnat ovat. Esimerkiksi Seinäjoen seudulla kehyskuntien koot ovat suhteellisen pieniä verrattuna moniin muihin

kaupunkiseutuihin, eivätkä niissä saavutettavat taloudelliset edut ole sellaisia, joita hallituksen esityksessä on maalailtu. On huomioitava, että myös liitoskuntien asukkaille tulee järjestää palvelut eivätkä kuntaliitokset tarkoita keskuskunnille pelkkää rahavirtaa ilman palveluihin liittyviä velvoitteita. Tarkastelusta on jätetty pois myös maakunnalliset ja valtion toiminnot, joiden vaikutukset ovat merkittäviä keskus-kaupunkien toimintaan ja imagoon ja jotka osaltaan säteilevät kasvua myös kaupunkiseutua laajemmalle alueelle.

Edelleen todettakoon, että valtionosuus- ja liitos-kompensaatiot ovat turhia, koska ne vääristävät mahdollisten liitosten vaikuttavuutta ja mahdollistavat liitosten onnistumisen kannalta välttämättömien muutosten siirtämisen tulevien päätöksentekijöiden ongelmiksi. Mikäli saavutettavat edut olisivat niin ilmeisiä, kuin lain valmisteluaineistossa annetaan ymmärtää, olisi hyödyt ulosmitattava välittömästi liitoksen jälkeen ilman valtion tukea. Esetetty menettely on julkisen talouden kokonaisuuden kannalta ainoastaan rahan siirtämistä valtiolta kaupunkiseuduille eikä sinällään kevennä julkisen talouden kestävyysvajetta.

Esityksessä on kyseenalaisesti sisäänrakennettu ajatus siitä, että maankäyttöön liittyisi kehyskunnissa automaattisesti valmisteluaineistossa esitettyä hajautumiskehitystä tai epätervettä kilpailua. Kuntarajat poistamalla välimatkat taajamien välillä eivät myöskään poistu toisin kuin valmisteluaineistossa on esitetty eikä yksikään kannattamaton joukkoliikennelinja kulje kuntaliitosten seurauksena. Globaalilla tai edes paikallisella tasolla kuntajaotuksen muutoksella ei ole mitään vaikutusta esitettyihin kasvihuonepäästöjen määrään.

Kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien osalta Ilmajoen kunta ei tunnista ajatusta, jossa kunnallisen demokratian toimivuus ja asukkaiden vaikutusmahdollisuudet lisääntyisivät kuntakoon kasvaessa ja luottamushenkilöpaikkojen vähentyessä. Kunnanosademokratian kehittäminen ei vastaa nykymuotoista kunnan itsehallintoon liittyvää demokratiaa, vaan tuo kuntiin uuden näennäisdemokratian tason, joka ainoastaan vaikeuttaa kunnallisen luottamushenkilöjärjestelmän toimivuutta.

Edellä esitetyillä perusteilla Ilmajoen kunta ei näe tarvetta esitetyle kuntarakennelain täydentämiselle.

Ehdotus:

Kunnanhallitus esittää edellä olevan esittelytekstin lausuntonaan kuntarakennelain muutoksesta annettuun lausuntopyyntöön.

Päätös:

Ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

(Lisätietoja: hallinto- ja talousjohtaja Mika Sillanpää, puh. 06-4191 201)